

مناجات شعبية

این مناجاتی است که ابن خالویه روایت کرده و گفته است این مناجات امیرالمؤمنین و سایر ائمه (علیهم السلام) است که در ماه شعبان می خوانند:

متن دعا

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَاسْمَعْ دُعَائِي إِذَا دَعَوْتُكَ، وَاسْمَعْ نِدَائِي إِذَا نَادَيْتُكَ، وَأَقْبِلْ عَلَيَّ إِذَا نَجَيْتُكَ، فَقَدْ هَرَبْتُ إِلَيْكَ، وَوَقَفْتُ بَيْنَ يَدَيْكَ مُسْتَكِينًا لَكَ، مُتَضَرِّعًا إِلَيْكَ، رَاجِبًا لِمَا لَدَيْكَ ثَوَابِي، وَتَعَلُّمًا مَا فِي نَفْسِي، وَتَحْبُرُ حَاجَتِي، وَتَعْرِفُ ضَمِيرِي، وَلَا يَخْفَى عَلَيْكَ أَمْرٌ مُنْقَلَبِي وَمَثْوَايَ، وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُبَدِّي بِهِ مِنْ مَنَاطِقِي، وَأَتَقَوُّهُ بِهِ مِنْ طَلِبَتِي، وَأَرْجُوهُ لِعَاقِبَتِي، وَقَدْ جَرَتْ مَقَادِيرُكَ عَلَيَّ يَا سَيِّدِي فِيمَا يَكُونُ مِنِّي إِلَى آخِرِ عُمْرِي مِنْ سَرِيرَتِي وَعَلَانِيَتِي، وَبَيْدِكَ لَا يَبِيدُ غَيْرُكَ زِيَادَتِي وَنَفْصِي وَنَفْعِي وَضُرِّي، إِلَهِي إِنْ حَرَمْتَنِي فَمَنْ ذَا الَّذِي يِرْزُقُنِي، وَإِنْ خَدَّأْتَنِي فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُنِي، إِلَهِي أَعُوذُ بِكَ مِنْ غَضَبِكَ وَخُلُولِ سَخَطِكَ، إِلَهِي إِنْ كُنْتُ غَيْرَ مُسْتَأْهِلٍ لِرَحْمَتِكَ فَأَنْتَ أَهْلٌ أَنْ تَجُودَ عَلَيَّ بِفَضْلِ سَعَتِكَ، إِلَهِي كَأَنِّي بِنَفْسِي وَإِقْفَاءِ بَيْنَ يَدَيْكَ وَقَدْ أَظْلَمْتُ حُسْنَ تَوَكُّلِي عَلَيْكَ، فَقُلْتَ مَا أَنْتَ أَهْلُهُ وَتَعَمَّدْتَنِي بِعَفْوِكَ، إِلَهِي إِنْ عَفَوْتَ فَمَنْ أَوْلَى مِنْكَ بِذَلِكَ، وَإِنْ كَانَ قَدْ دَنَا أَجَلِي وَلَمْ يُدْنِنِي مِنْكَ عَمَلِي فَقَدْ جَعَلْتَ الْإِفْرَارَ بِالذَّنْبِ إِلَيْكَ وَسَيْلَتِي، إِلَهِي قَدْ جُرْتُ عَلَى نَفْسِي فِي النَّظَرِ لَهَا، فَلَهَا الْوَيْلُ إِنْ لَمْ تَعْفُ لَهَا، إِلَهِي لَمْ يَزَلْ بِرُكِّ عَلَيَّ أَيَّامَ حَيَاتِي فَلَا تَقْطَعْ بِرُكِّ عَنِّي فِي مَمَاتِي، إِلَهِي كَيْفَ آيَسُ مِنْ حُسْنِ نَظَرِكَ لِي بَعْدَ مَمَاتِي، وَأَنْتَ لَمْ تُؤَلِّني إِلَّا الْجَمِيلَ فِي حَيَاتِي، إِلَهِي تَوَلَّ مِنْ أَمْرِي مَا أَنْتَ أَهْلُهُ، وَعُدُّ عَلَيَّ بِفَضْلِكَ عَلَى مُذْنِبٍ قَدْ غَمَرَهُ جَهْلُهُ، إِلَهِي قَدْ سَتَرْتَ عَلَيَّ ذُنُوبًا فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَحْوَجُ إِلَى سِتْرِهَا عَلَيَّ مِنْكَ فِي الْآخِرَى، إِذْ لَمْ تُظْهِرْهَا لِأَحَدٍ مِنْ عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ، فَلَا تَفْضَحْنِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُؤُوسِ الْأَشْهَادِ، إِلَهِي جُودُكَ بَسَطَ أَمْلِي، وَعَفْوُكَ أَفْضَلُ مِنْ عَمَلِي، إِلَهِي فَسِّرْ لِي بِلِقَائِكَ يَوْمَ تَقْضِي فِيهِ بَيْنَ عِبَادِكَ، إِلَهِي اعْتِدَارِي إِلَيْكَ اعْتِدَارٌ مَنْ لَمْ يَسْتَعْنِ عَنِ قَبُولِ عُدْرِهِ، فَاقْبَلْ عُدْرِي يَا أَكْرَمَ مَنْ اعْتَدَرَ إِلَيْهِ الْمُسِيئُونَ، إِلَهِي لَا تَرُدَّ حَاجَتِي، وَلَا تُخَيِّبْ طَمَعِي، وَلَا تَقْطَعْ مِنْكَ رَجَائِي وَأَمْلِي، إِلَهِي لَوْ أَرَدْتَ هَوَانِي لَمْ تَهْدِنِي، وَلَوْ أَرَدْتَ فَضِيحَتِي لَمْ تُعَافِنِي، إِلَهِي مَا أَطْنُكَ تَرُدُّنِي فِي حَاجَةٍ قَدْ أَفْنَيْتُ عُمْرِي فِي طَلَبِهَا مِنْكَ، إِلَهِي فَالِكَ الْحَمْدُ أَبَدًا أَبَدًا دَائِمًا سَرْمَدًا، يَزِيدُ وَلَا يَبِيدُ كَمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى، إِلَهِي إِنْ أَحَدْتَنِي بِجُرْمِي أَحَدْتُكَ بِعَفْوِكَ، وَإِنْ أَحَدْتَنِي بِذُنُوبِي أَحَدْتُكَ بِمَغْفِرَتِكَ، وَإِنْ أَدَخَلْتَنِي النَّارَ أَعْلَمْتُ أَهْلَهَا أَنِّي أَحْبَبْتُكَ، إِلَهِي إِنْ كَانَ صَغُرَ فِي جَنبِ طَاعَتِكَ عَمَلِي فَقَدْ كَبُرَ فِي جَنبِ رَجَائِكَ أَمْلِي، إِلَهِي كَيْفَ أَنْقَلِبُ مِنْ عِنْدِكَ بِالْخِيْبَةِ مَحْرُومًا، وَقَدْ كَانَ حُسْنُ ظَنِّي بِجُودِكَ أَنْ تَقْلِبَنِي بِالنَّجَاةِ مَرْحُومًا، إِلَهِي وَقَدْ أَفْنَيْتُ عُمْرِي فِي سِرِّةِ السُّهُوِّ عَنكَ، وَأَبْلَيْتُ شَبَابِي فِي سَكْرَةِ التَّبَاعُدِ مِنْكَ، إِلَهِي فَلَمْ أَسْتَيْقِظْ أَيَّامَ اغْتِرَارِي بِكَ وَرُكُونِي إِلَى سَبِيلِ سَخَطِكَ، إِلَهِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَإِبْنُ عَبْدِكَ قَائِمٌ بَيْنَ يَدَيْكَ، مُتَوَسِّلٌ بِكَرَمِكَ إِلَيْكَ، إِلَهِي أَنَا عَبْدٌ أَتَنَصَّلُ إِلَيْكَ، مِمَّا كُنْتُ أَوَاجِهُكَ بِهِ مِنْ قَلَّةِ اسْتِحْيَائِي مِنْ نَظَرِكَ، وَأَطْلُبُ الْعَفْوَ مِنْكَ إِذِ الْعَفْوُ نَعْتُ لِكِرْمِكَ، إِلَهِي لَمْ يَكُنْ لِي حَوْلٌ فَأَنْتَقَلَ بِهِ عَن مَعْصِيَتِكَ إِلَّا فِي وَقْتِ أَيْقَظْتَنِي لِمَحَبَّتِكَ، وَكَمَا أَرَدْتُ أَنْ أَكُونَ كُنْتُ، فَشَكَرْتُكَ بِإِدْخَالِي فِي كَرَمِكَ، وَلِتُظْهِرَ قَلْبِي مِنْ أَوْسَاحِ الْعُقْلَةِ عَنكَ، إِلَهِي أَنْظِرْ إِلَيَّ نَظَرَ مَنْ نَادَيْتَهُ فَأَجَابَكَ، وَأَسْتَعْمَلْتَهُ بِمَعُونَتِكَ

فَاطَاعَكَ، يَا قَرِيباً لَا يَبْعُدُ عَنِ الْمُعْتَرِّ بِهِ، وَيَا جَوَاداً لَا يَبْخُلُ عَمَّنْ رَجَا ثَوَابَهُ، إِلَهِي هَبْ لِي قَلْباً يُذِنِيهِ مِنْكَ شَوْفُهُ وَلِسَاناً يُرْفَعُ إِلَيْكَ صِدْقُهُ، وَنَظْراً يُقَرِّبُهُ مِنْكَ حَقُّهُ، إِلَهِي إِنَّ مَنْ تَعَرَّفَ بِكَ غَيْرُ مَجْهُولٍ وَمَنْ لَادَ بِكَ غَيْرُ مَخْذُولٍ، وَمَنْ أَقْبَلَتْ عَلَيْهِ غَيْرُ مَمْلُولٍ، إِلَهِي إِنَّ مَنْ انْتَهَجَ بِكَ لِمُسْتَنْبِرٍ وَإِنْ مَنْ اعْتَصَمَ بِكَ لِمُسْتَجِيرٍ، وَقَدْ لُدْتُ بِكَ يَا إِلَهِي فَلَا تُخَيِّبْ ظَنِّي مِنْ رَحْمَتِكَ، وَلَا تَحْجُبْنِي عَنِ رَأْفَتِكَ، إِلَهِي أَقْمِنِي فِي أَهْلِ وَلَايَتِكَ مُفَامَ مَنْ رَجَا الزِّيَادَةَ مِنْ مَحَبَّتِكَ، إِلَهِي وَالْأَهْمَنِي وَلَهَا بِذِكْرِكَ إِلَى ذِكْرِكَ وَهَمَّتِي فِي رَوْحِ نَجَاحِ أَسْمَائِكَ وَمَحَلِّ قُدْسِكَ، إِلَهِي بِكَ عَلَيَّ إِلَّا الْحَقَّتَنِي بِمَحَلِّ أَهْلِ طَاعَتِكَ وَالْمَثْوَى الصَّالِحِ مِنْ مَرْضَاتِكَ، فَإِنِّي لَا أَقْدِرُ لِنَفْسِي دَفْعاً، وَلَا أَمْلِكُ لَهَا نَفْعاً، إِلَهِي أَنَا عَبْدُكَ الضَّعِيفُ الْمُذْنِبُ، وَمَمْلُوكُكَ الْمُنِيبُ، فَلَا تَجْعَلْنِي مِمَّنْ صَرَفَتْ عَنْهُ وَجْهَكَ، وَحَجَبَتْهُ سَهْوُهُ عَنِ عَفْوِكَ، إِلَهِي هَبْ لِي كَمَالَ الْإِنْقِطَاعِ إِلَيْكَ، وَأَيُّزْ أَبْصَارَ قُلُوبِنَا بِضِيَاءِ نَظَرِهَا إِلَيْكَ، حَتَّى تَحْرِقَ أَبْصَارَ الْقُلُوبِ حُجُبَ الثُّورِ فَتَصِلَ إِلَى مَعْدِنِ الْعِظْمَةِ، وَتَصِيرَ أَرْوَاحَنَا مُعَلَّقَةً بِعِزِّ قُدْسِكَ، إِلَهِي وَأَجْعَلْنِي مِمَّنْ نَادَيْتَهُ فَأَجَابَكَ، وَلَا حَظَّنُهُ فَصَعِقَ لَجَلَالِكَ، فَنَاجَيْتُهُ سِرّاً وَعَمَلٌ لَكَ جَهراً، إِلَهِي لَمْ أَسْلُطْ عَلَى حُسْنِ ظَنِّي قُنُوطَ الْإِيَّاسِ، وَلَا انْقَطَعَ رَجَائِي مِنْ جَمِيلِ كَرَمِكَ، إِلَهِي إِنْ كَانَتْ الْخَطَايَا قَدْ اسْقَطْتَنِي لَدَيْكَ، فَاصْفَحْ عَنِّي بِحُسْنِ تَوَكُّلِي عَلَيْكَ، إِلَهِي إِنْ حَطَّيْتُ الذُّنُوبَ مِنْ مَكَارِمِ لَطْفِكَ، فَقَدْ نَبَّهَنِي الْيَقِينُ إِلَى كَرَمِ عَطْفِكَ، إِلَهِي إِنْ أَنَامْتَنِي الْعَفْلَةَ عَنِ الْاسْتِعْدَادِ لِلِقَائِكَ، فَقَدْ نَبَّهَنِي الْمَعْرِفَةُ بِكَرَمِ الْإِنِّكَ، إِلَهِي إِنْ دَعَانِي إِلَى النَّارِ عَظِيمِ عِقَابِكَ، فَقَدْ دَعَانِي إِلَى الْجَنَّةِ جَزِيلِ ثَوَابِكَ إِلَهِي فَكَلِّمْ أَسْأَلُ وَاللَّيْلُ أَنْتَهُلُ وَأَرْغَبُ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَأَنْ تَجْعَلْنِي مِمَّنْ يُدِيمُ ذِكْرَكَ، وَلَا يَنْفُضُ عَهْدَكَ، وَلَا يَعْغُلُ عَنِ شُكْرِكَ، وَلَا يَسْتَنْجِفُ بِأَمْرِكَ، إِلَهِي وَالْحَقْنِي بِثُورِ عَزِّكَ الْأَبْهَجِ، فَأَكُونُ لَكَ عَارِفاً، وَعَنْ سِوَاكَ مُنْحَرِفاً، وَمِنْكَ خَائِفاً مُرَاقِباً، يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ رَسُولِهِ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ وَسَلَّمْ تَسْلِيماً كَثِيراً.

ترجمه

خداوندا بر مُحَمَّد و آلِ مُحَمَّد درود فرست، و هرگاه تو را دُعا کردم به دعای من گوش فرا ده، و هرگاه تو را صدا زدم صدای مرا بشنو، و هرگاه با تو سخن گفتم به من روی آور، زیرا که من به سوی تو فرار کرده، و در برابر تو ذلیلانه ایستاده و اظهار ناتوانی نموده‌ام، به امید آنکه پاداشی از سوی تو دریافت کنم، تو می‌دانی که در دل من چیست، و از نیاز من اطلاع داری، و از وجدان من آگاهی، و جایگاه بازگشت و استقرار مرا می‌دانی، و من نمی‌خواهم درونم را با منطق خود آغاز کنم، و آن را برای خواسته خود به زبان آورم، و برای عاقبت خود آرزو نمایم، مولای من تمام مسائلی که از من به طور علنی یا مخفیانه تا پایان عمرم سر خواهدزد را تو اندازه‌گیری نموده‌ای، فزونی و کاهش و نفع و ضرر من به دست تو بوده نه به دست دیگری، خداوندا اگر مرا محروم کنی پس دیگر چه کسی هست که مرا روزی دهد، و اگر مرا یاری نکنی پس دیگر چه کسی هست که مرا یاری کند. خداوندا من از خشم تو و برقراری کینه تو به تو روی آورم، خداوندا گرچه من سزاوار رحمت تو نیستم ولی برازنده توست که از اضافات دارایی خود بر من سخاوت نمایی، خداوندا گویا من در حالی در برابر تو ایستاده‌ام، که توکل نیکوی من بر تو، سایه بر من افکنده‌است، آنگاه تو آنچه را فرمودی که سزاوارت بود و مرا با بخشش خود در برگرفتی، خداوندا مگر چه کسی در این زمینه سزاوارتر از توست که مرا ببخشد، و هرچند که مرگ من نزدیک گشته و تلاشم

مرا به تو نزدیک نمی‌کند ولی من اعتراف به گناه خویشتن را وسیله خود (برای رسیدن) به سوی تو قرار داده‌ام، خداوندا من با فرصت دادن به خویش بر خود جفا کردم، پس وای بر نفس من اگر آن را نبخشی، خداوندا احسان تو بر من در طول زندگی‌ام ادامه داشت، پس احسانت را هنگام مرگ از من بگیر، خداوندا چگونه پس از مرگ ناامید از توجه نیکوی تو باشم در حالی که در زندگی‌ام جز محبت از جانب تو به من نرسیده‌است. خداوندا مسائل مرا آنچنان که شایسته توست برگزار کن، تو بر گناهکاری که در جهالت خود غوطه‌ور است مرحمت می‌کنی پس بر من نیز آنگونه توجه فرما، خداوندا تو گناه‌هایی از من در دنیا پوشانده‌ای که من نیاز دارم که تو بیش از این آنها را در آخرت ببوشانی، زیرا که تو آنها را بر بندگان درستکار خود نمایان نکردی پس آبروی مرا در روز قیامت و در ملاء عام نبر. خداوندا کرم تو آرزوهای مرا پهناور ساخت، و بخشش تو برتر از کار من است، پس خدایا در روزی که به قضاوت در میان بندگان خود می‌نشینی مرا خوشنود فرما، خداوندا عذرخواهی من در برابر تو عذرخواهی کسی است که از پذیرش عذر خود بی‌نیاز نیست، پس عذر مرا بپذیر ای والاترین کسی که گناهکاران نزد او عذرخواهی می‌کنند. خداوندا خواسته مرا رد نکن و طمع مرا ناامید ننما، و امید و آرزوی مرا قطع نفرما، خداوندا اگر ذلت مرا می‌خواستی مرا هدایت نمی‌کردی، و اگر می‌خواستی که آبروی مرا ببری مرا عاقبت نمی‌دادی، خداوندا گمان نکنم که خواسته‌ای را از من رد کنی که عمرم را در طلب آن گذرانده‌ام، پس خدایا ستایش از آن توست همیشه و همیشه، دایم و بی‌انتهای، فزونی یافته و از بین نرود همان‌گونه که تو خواهی و بدان رضایت دهی، خدایا اگر مرا بر جرم بگیری، من نیز تو را به عفو بگیرم و اگر به گناهانم بنگری، جز به آمرزشت ننگرم و اگر مرا به آتش اندازی به ساکنان آن اعلام می‌دارم که تو را دوست دارم، خداوندا اگرچه کار من در کنار طاعت تو کوچک آید ولی امید من در کنار امیدواری‌ام به تو بزرگ آید، خداوندا چگونه تهیدست و محروم از پیش تو بازگردم در حالی که نظری نیکو درباره کرم تو داشتم مبنی بر اینکه با نجات و مرحمت مرا برگردانی، خداوندا من عمرم را در شر فراموشی از تو گذراندم، و جوانی‌ام را در مستی دوری جستن از تو از بین بردم، پس ای خدا من در ایام مغرور بودن به (بخشش) تو و تاکید نمودن در جهت خشمت به هوش نیامدم، و من ای خدا بنده و فرزند بنده تو هستم که در برابر تو ایستاده و برای رسیدن به تو به کرمت توسل نموده‌ام، خداوندا من بنده‌ای هستم که سعی می‌کنم به سوی تو گریزم از مسایلی که به خاطر آنها من در روی تو ایستادم، آن هم به دلیل اینکه از نگاه تو کمتر حیا می‌کردم، و من تقاضای بخشش از تو دارم زیرا که بخشش صفتی برای کرم توست، خداوندا من توانایی نداشتنم که از معصیت تو کنار روم مگر وقتی که مرا برای محبت خود بیدار نمودی، و من آن‌گونه شدم که تو خواستی، پس تو را شکر نمودم از اینکه مرا در کرمت وارد نمودی و قلب مرا از پلیدی‌های غفلت پاک ساختی، خدایا به من نگاهی کن مانند نگاهت به کسی که او را صدا زدی و تو را جواب داد، و او را در راه همکاری با خودت استخدام نمودی و او اطاعت نمود، ای آنکه نزدیک است و از کسی که بدو (به بخشش او) مغرور شده دوری نمی‌کند، و ای کریمی که نسبت به آنکه امید پاداش از او دارد بخل نمی‌ورزد، خداوندا قلبی را به من عطا فرما که از شوقش به تو نزدیک می‌شود، و زبانی را که راستگویی‌اش به سوی تو صعود می‌نماید، و نگاهی را که با حق خود به تو نزدیک می‌شود، خداوندا آن کس که خود را با وابستگی به تو معرفی کند ناشناخته نیست، و آن کس که به تو پناه آورد بی‌پاور نمی‌ماند، و هر کس که تو بدو

روی آوری ملال آور نشود، خداوندا هر که به وسیله تو راهش را مشخص نماید به روشنایی رسیده و هر که به تو توکل کند در امان باشد، و من به تو پناه آورده‌ام پس باور مرا از رحمت خویش ناامید نفرما، و محبت خود را از من نپوشان، خداوندا مرا در میان پیروان خود نگهدار مانند نگه داشتن کسی که آرزوی افزونی محبت از سوی تو را دارد، و با گفتن ذکر تو ای خدای من مرا شیفته یاد خود ساز، که همت من در نشاط دستیابی به نام‌های تو و جایگاه قدست می‌باشد، خداوندا با توسل به خودت پناه آورم تا وادارت کنم مرا به جایگاه اهل طاعتت و منزلگاه نیکوی رضایتت ملحق سازی، زیرا که من از دفاع از خویش ناتوانم، و هیچ سودی برای خود ندارم، خداوندا من بنده ضعیف و گنهکار تو و برده پناه آورده به تو می‌باشم، پس مرا مانند کسی قرار نده که از آن روی گردانده‌ای و فراموشی او عفو تو را از او پوشانده‌است، خداوندا کامل‌ترین حالت جدایی از دیگران برای وصل به تو را به من عطا فرما، و دیدگان قلب ما را با روشنایی حاصل از نگاه به تو نورانی فرما، تا اینکه دیدگان قلب‌ها از حجاب‌های نور نفوذ کنند و به جایگاه عظمت برسند، و ارواح ما وابسته به عزت قدس تو باشند، و مرا ای خدای من مانند کسی قرار ده که وی را صدا زده‌ای و او جواب داده‌است، و بدو نگاه کرده و او از جلال تو بیهوش گردیده، و مخفیانه با او سخن گفته‌ای و او به خاطر تو آشکارا بدان عمل نموده‌است، خداوندا من ناامیدی را بر حسن ظن خود چیره ننمودم، و امیدم از کرم ارزشمند تو قطع نگردید، خداوندا گرچه گناهانم مرا نزد تو بی‌ارزش نموده ولی به خاطر حسن توکلم بر تو مرا ببخش، خداوندا گرچه گناهانم مرا از ارزش‌های لطف تو دور ساخته ولی یقینم مرا به ارزش محبتت متوجه نموده‌است، خداوندا گرچه غفلتم مرا از آماده شدن برای ملاقات با تو به خواب برده ولی معرفتم مرا به ارزش نعمت‌های تو آگاه کرده‌است، خداوندا گرچه کیفر بزرگ تو مرا به سوی دوزخ فرستاده ولی پاداش پربرکت مرا به بهشت دعوت کرده‌است، لذا من از تو خواهش می‌کنم ای خدای من، و به درگاهت دعا نموده و علاقمند می‌باشم، و از تو می‌خواهم که بر محمد و آل محمد درود بفرستی و مرا مانند کسی قرار دهی که دایم به ذکر تو مشغول بوده، پیمان تو را نشکسته از شکرگزاری به سوی تو غفلت ننموده، و به دستور تو بی‌توجهی نکرده‌است، پس مرا ای خدای من به زیباترین نور عزتت وابسته فرما تا به تو عارف و از غیر تو منحرف باشم، و از تو بترسم و مراقب باشم، ای دارنده جلال و ارزش، خداوند بر رسول خود محمد و اهل بیت پاکش درود فرستاده و بدان‌ها سلام فراوان نموده‌است.

***

(۱)

جلسه اول:

مقدمه

مناجات شعبانیه:
اول. دعا برای آخرت.

دوم. تمام دنیا مظاهر حقایق آخرتند، مثلاً:

۱. اگر پاداش و کیفر نبود انسان تصویری از پاداش و کیفر آخرت نداشت.
۲. اگر لذت‌های مادی نبود تصویری از نعمت‌های بهشت نبود.
۳. اگر رنج‌های مادی نبود تصویری از عذاب جهنم نبود.
۴. مهربانی‌های پدر و مادر و دیگران نشانه رحمت خداست.
۵. قانون‌های وضعی نشانه قانون الهی‌اند.
۶. اگر هیچ سلطانی در دنیا نبود انسان تصویری از سلطنت الهی نداشت.

سوم. هیکل بندی دعاها:

۱. دعاهای ائمه دارای هیکل بندی حساب شده‌اند، که اگر چنین نباشد دعا اثر کامل ندارد.
۲. مناجات شعبانیه نیز مستثنی نیست، مراحل این مناجات را خواهیم دید.
۳. این مراحل را به مراحل ورود فردی به درگاه یک سلطان و تقاضای حاجت از او تشبیه می‌کنیم.

چهارم. مراحل مناجات شعبانیه:

۱. مرحله نخست- مقدمات دعا: باز شدن در بر حاجتمند جهت ورود به درگاه سلطان
۲. مرحله دوم- راه‌های تقرب و قبول دعا: التماس و خواهش و سعی در به دست آوردن دل سلطان.
۳. مرحله سوم- اصل دعا
۴. مرحله چهارم- توسل: واسطه‌گیری از افراد مقرب به درگاه سلطان جهت پذیرش تقاضا.

***

(۲)

جلسه دوم:

تقسیم بندی دعا

مرحله نخست- مقدمات دعا

اول- شروع: اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ،
خداوندا بر مُحَمَّد و آلِ مُحَمَّد درود فرست،

دوم- اظهار ذلت در برابر خدا:

۱. درخواست استجاب دعا: وَاسْمَعْ دُعَائِيْ إِذَا دَعَوْتُكَ، وَاسْمَعْ نِدَائِيْ إِذَا نَادَيْتُكَ، وَأَقْبِلْ عَلَيَّ إِذَا نَجَيْتُكَ،

و هرگاه تو را دُعا کردم به دعای من گوش فرا ده، و هرگاه تو را صدا زدم صدای مرا بشنو، و هرگاه با تو سخن گفتم به من روی آور،

۲. درخواست از خداوند: فَقَدْ هَرَبْتُ إِلَيْكَ، وَوَقَفْتُ بَيْنَ يَدَيْكَ مُسْتَكِينًا لَّكَ، مُتَضَرِّعًا إِلَيْكَ، رَاجِيًا لِمَا لَدَيْكَ ثَوَابِي،

زیرا که من به سوی تو فرار کرده، و در برابر تو ذلیلانه ایستاده و اظهار ناتوانی نموده‌ام، به امید آنکه پاداشی از سوی تو دریافت کنم،

سوم- بیان عظمت خداوند:

۱. آگاهی خدا به دعا کننده و خواسته اش: وَتَعَلَّمْ مَا فِي نَفْسِي، وَتَخْبُرْ حَاجَتِي، وَتَعْرِفْ ضَمِيرِي، وَلَا يَخْفَى عَلَيْكَ أَمْرٌ مُنْقَلَبِي وَمَثْوَايَ، وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُبْدِيَ بِهِ مِنْ مَنطِقِي، وَأَتَفَوَّهُ بِهِ مِنْ طَلِبَتِي، وَأَرْجُوهُ لِعَاقِبَتِي،

تو می‌دانی که در دل من چیست، و از نیاز من اطلاع داری، و از درون من آگاهی، و جایگاه بازگشت و استقرار مرا می‌دانی، و من نمی‌خواهم درونم را با منطق خود آغاز کنم، و آن را برای خواسته خود به زبان آورم، و برای عاقبت خود آرزو نمایم،

۲. تقدیر امور بنده به دست خداست: وَقَدْ جَرَتْ مَقَادِيرُكَ عَلَيَّ يَا سَيِّدِي فِيمَا يَكُونُ مِنِّي إِلَى آخِرِ عُمْرِي مِنْ سَرِيرَتِي وَعَلَانِيَتِي، وَبَيْدِكَ لَا بَيْدٍ غَيْرُكَ زِيَادَتِي وَنَقْصِي وَنَفْعِي وَضَرِّي،

مولای من تمام مسائلی که از من بطور علنی یا مخفیانه تا پایان عمرم سر خواهد زد را تو انداز مگیری نموده‌ای، فزونی و کاهش و نفع و ضرر من به دست تو بوده نه به دست دیگری،

۳. جز او پناهی نیست: إِلَهِي إِنْ حَرَمْتَنِي فَمَنْ ذَا الَّذِي يَرْزُقُنِي، وَإِنْ خَدَلْتَنِي فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُنِي، خداوندا اگر مرا محروم کنی پس دیگر چه کسی هست که مرا روزی دهد، و اگر مرا یاری نکنی پس دیگر چه کسی هست که مرا یاری کند،

مرحله دوم- راه‌های تقرب و قبول دعا

اول- راه‌های طلب رحمت از خدا:

۱. پناه به خدا از خشم او: إِلَهِي أَعُوذُ بِكَ مِنْ غَضَبِكَ وَخُلُولِ سَخَطِكَ،

خداوندا من از خشم تو و برقراری کینه تو به تو روی آورم،

۲. تقاضای رحمت الهی: إِلَهِي إِنْ كُنْتُ غَيْرَ مُسْتَأْهِلٍ لِرَحْمَتِكَ فَأَنْتَ أَهْلٌ أَنْ تَجُودَ عَلَيَّ بِفَضْلِ سَعَتِكَ،

خداوندا گرچه من سزاوار رحمت تو نیستم ولی برازنده توست که از اضافات دارایی خود بر من سخاوت نمایی،

۳. مددگیری از توکل: إلهي كَأَنِّي بِنَفْسِي وَاقْفَةُ بَيْنَ يَدَيْكَ وَقَدْ أَظَلَّهَا حُسْنُ تَوَكُّلِي عَلَيْكَ، فَقُلْتَ مَا أَنْتَ أَهْلُهُ وَتَعَمَّدَنِي بِعَفْوِكَ،

خداوندا گویا من در حالی در برابر تو ایستاده‌ام که توکل نیکوی من بر تو سایه بر من افکنده‌است،
آنگاه تو آنچه را فرمودی که سزاوارت بود و مرا با بخشش خود در برگرفتی،

۴. اقرار به گناه در طلب عفو: إلهي إِنْ عَفَوْتَ فَمَنْ أَوْلَى مِنْكَ بِذَلِكَ، وَإِنْ كَانَ قَدْ دَنَا أَجَلِي وَلَمْ يُدْنِي مِنْكَ عَمَلِي فَقَدْ جَعَلْتَ الْإِقْرَارَ بِالذَّنْبِ إِلَيْكَ وَسَيْلَتِي،

خداوندا مگر چه کسی در این زمینه سزاوارتر از توست که مرا ببخشد، و هرچند که مرگ من نزدیک گشته و تلاشم مرا به تو نزدیک نمی‌کند ولی من اعتراف به گناه خویشتن را وسیله خود (برای رسیدن) به سوی تو قرار داده‌ام،

۵. دوری از خودخواهی: إلهي قَدْ جُرْتُ عَلَى نَفْسِي فِي النَّظَرِ لَهَا، فَلَهَا الْوَيْلُ إِنْ لَمْ تَعُورْ لَهَا،
خداوندا من با فرصت دادن به خویش بر خود جفا کردم، پس وای بر نفس من اگر آن را نبخشی،

دوم- مقایسه میان رحمت الهی در دنیا و آخرت:

۱. نیکی از خداست: إلهي لَمْ يَزَلْ بَرُّكَ عَلَيَّ أَيَّامَ حَيَاتِي فَلَا تَقْطَعْ بَرِّكَ عَنِّي فِي مَمَاتِي،

خداوندا احسان تو بر من در طول زندگی‌ام ادامه داشت، پس احسانت را هنگام مرگ از من بگیر،
۲. ناامید نشدن از او: إلهي كَيْفَ آيَسُ مِنْ حُسْنِ نَظَرِكَ لِي بَعْدَ مَمَاتِي، وَأَنْتَ لَمْ تُؤَلِّنِي إِلَّا الْجَمِيلَ فِي حَيَاتِي،

خداوندا چگونه پس از مرگ ناامید از توجه نیکوی تو باشم در حالی که در زندگی‌ام جز محبت از جانب تو به من نرسیده‌است،

۳. بخشش از او: إلهي تَوَلَّ مِنْ أَمْرِي مَا أَنْتَ أَهْلُهُ، وَعَدُّ عَلَيَّ بِفَضْلِكَ عَلَى مُذْنِبٍ قَدْ غَمَرَهُ جَهْلُهُ،
خداوندا مسائل مرا آنچنان که شایسته توست برگزار کن، تو بر گناهکاری که در جهالت خود غوطه‌ور است مرحمت می‌کنی پس بر من نیز آن‌گونه توجه فرما،

۴. پوشش بر زشتی‌ها: إلهي قَدْ سَتَرْتَ عَلَيَّ ذُنُوباً فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَحْوَجُ إِلَى سِتْرِهَا عَلَيَّ مِنْكَ فِي الْآخِرِي، إِذْ لَمْ تُظْهِرْهَا لِأَحَدٍ مِنْ عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ، فَلَا تَفْضَحْنِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُؤُوسِ الْأَشْهَادِ،
خداوندا تو گناه‌هایی از من در دنیا پوشانده‌ای که من نیاز دارم که تو بیش از این آنها را در آخرت بپوشانی، زیرا که تو آنها را بر بندگان درستکار خود نمایان نکردی پس آبروی مرا در روز قیامت و در ملأعام نبر،

۵. درخواست کرم او در قیامت: إلهي جُودُكَ بَسَطَ أَمَلِي، وَعَفْوُكَ أَفْضَلُ مِنْ عَمَلِي، إلهي فَسِّرْنِي بِإِقَائِكَ يَوْمَ تَقْضِي فِيهِ بَيْنَ عِبَادِكَ،

خداوندا کرم تو آرزوهای مرا پهناور ساخت، و بخشش تو برتر از کار من است، پس خدایا در روزی که به قضاوت در میان بندگان خود می‌نشینی مرا خوشنود فرما،

***

(۳)

جلسه سوم

سوم- کرم الهی مانع از رد کردن دعاکننده است:

۱. درخواست قبول عذرخواهی: إِلَهِي اعْتَذِرِي إِلَيْكَ اعْتِذَارُ مَنْ لَمْ يَسْتَعْنِ عَن قَبُولِ عُدْرِهِ، فَاقْبَلْ عُدْرِي يَا أَكْرَمَ مَنْ اعْتَدَرَ إِلَيْهِ الْمُسِيئُونَ، خداوندا عذرخواهی من در برابر تو عذرخواهی کسی است که از پذیرش عذر خود بی نیاز نیست، پس عذر مرا بپذیر ای والاترین کسی که گناهکاران نزد او عذرخواهی می‌کنند،
۲. ناامید نشدن از او: إِلَهِي لَا تَرُدَّ حَاجَتِي، وَلَا تُخَيِّبْ طَمَعِي، وَلَا تَقْطَعْ مِنْكَ رَجَائِي وَأَمَلِي، خداوندا خواسته مرا رد نکن و طمع مرا ناامید ننما، و امید و آرزوی مرا قطع نفرما،
۳. او با ما دشمنی ندارد: إِلَهِي لَوْ أَرَدْتَ هَوَانِي لَمْ تَهْدِنِي، وَلَوْ أَرَدْتَ فَضِيحَتِي لَمْ تُعَافِنِي، خداوندا اگر ذلت مرا می‌خواستی مرا هدایت نمی‌کردی، و اگر می‌خواستی که آبروی مرا ببری مرا عاقبت نمی‌دادی،
۴. اعتماد کامل بر او: إِلَهِي مَا أَظُنُّكَ تَرُدُّنِي فِي حَاجَةٍ قَدْ أَفْنَيْتُ عُمْرِي فِي طَلَبِهَا مِنْكَ، خداوندا گمان نکنم که خواسته‌ای را از من رد کنی که عمرم را در طلب آن گذرانده‌ام،
۵. تمام حمد از آن خداست: إِلَهِي فَلَاكَ الْحَمْدُ أَبَدًا أَبَدًا دَائِمًا سَرْمَدًا، يَزِيدُ وَلَا يَبِيدُ كَمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى، پس خدایا ستایش از آن توست همیشه و همیشه، دایم و بی‌انتهای، فزونی یافته و از بین نرود همان‌گونه که تو خواهی و بدان رضایت دهی،

چهارم- همسنگی بدی‌ها با خوبی‌ها (رحمت خدا وسیله نجات است):

۱. همسنگی گناه‌ها با بخشش: إِلَهِي إِنْ أَخَذْتَنِي بِجُرْمِي أَخَذْتُكَ بِعُفُوكَ، وَإِنْ أَخَذْتَنِي بِدُنُوبِي أَخَذْتُكَ بِمَغْفِرَتِكَ، وَإِنْ أَدْخَلْتَنِي النَّارَ أَعْلَمْتُ أَهْلَهَا أَنِّي أُحِبُّكَ، خدایا اگر مرا بر جرمم بگیری، من نیز تو را به عفویت بگیرم و اگر به گناهانم بگیری، جز به آمرزشت ننگرم و اگر مرا به آتش اندازی به ساکنان آن اعلام می‌دارم که تو را دوست دارم،
۲. همسنگی کار با امید: إِلَهِي إِنْ كَانَ صَغْرٌ فِي جَنْبِ طَاعَتِكَ عَمَلِي فَقَدْ كَبُرَ فِي جَنْبِ رَجَائِكَ أَمَلِي، خداوندا اگرچه کار من در کنار طاعت تو کوچک آید ولی امید من در کنار امیدواری‌ام به تو بزرگ آید،
۳. همسنگی محرومیت با رحمت: إِلَهِي كَيْفَ أَنْقَلِبُ مِنْ عِنْدِكَ بِالْخِيْبَةِ مَحْرُومًا، وَقَدْ كَانَ حُسْنُ ظَنِّي بِجُودِكَ أَنْ تَقْلِبَنِي بِالنَّجَاةِ مَرْحُومًا، خداوندا چگونه تهیدست و محروم از پیش تو بازگردم در حالی که نظری نیکو در باره کرم تو داشتم مبنی بر اینکه با نجات و مرحمت مرا برگردانی،

۴. **اعتراف به گناهان:** إِلَهِي وَقَدْ أَفْنَيْتُ عُمْرِي فِي شِرَّةِ السَّهْوِ عَنْكَ، وَأَبْلَيْتُ شَبَابِي فِي سَكْرَةِ التَّبَاعِدِ مِنْكَ، إِلَهِي فَلَمْ أَسْتَيْقِظْ أَيَّامَ اغْتِرَارِي بِكَ وَرُكُونِي إِلَى سَبِيلِ سَخَطِكَ، خداوندا من عمرم را در شر فراموشی از تو گذراندم، و جوانی‌ام را در مستی دوری جستن از تو از بین بردم، پس ای خدا من در ایام مغرور بودن به (بخشش) تو و تأکید نمودن در جهت خشمت به هوش نیامدم،

پنجم- یاری‌طلبی از بخشش الهی:

۱. **توسل به بخشش الهی:** إِلَهِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَإِنُّ عَبْدُكَ قَائِمٌ بَيْنَ يَدَيْكَ، مُتَوَسِّلٌ بِكَرَمِكَ إِلَيْكَ، و من ای خدا بنده و فرزند بنده تو هستم که در برابر تو ایستاده و برای رسیدن به تو به کرمت توسل نموده‌ام،

۲. **بخشش الهی موجب عفو است:** إِلَهِي أَنَا عَبْدٌ ائْتَصَلُ إِلَيْكَ مِمَّا كُنْتُ أَوْاجِهُكَ بِهِ مِنْ قَلَّةِ اسْتِحْيَائِي مِنْ نَظْرِكَ، وَأَطْلُبُ الْعَفْوَ مِنْكَ إِذِ الْعَفْوَ نَعْتُ لِكِرَمِكَ، خداوندا من بنده‌ای هستم که سعی می‌کنم به سوی تو گریزم از مسائلی که به خاطر آنها من در روی تو ایستادم، آن هم به دلیل اینکه از نگاه تو کمتر حیا می‌کردم، و من تقاضای بخشش از تو دارم زیرا که بخشش صفتی برای کرم توسل،

۳. **بخشش دل را پاک می‌کند:** إِلَهِي لَمْ يَكُنْ لِي حَوْلٌ فَأَنْتَقَلَ بِهِ عَن مَعْصِيَتِكَ إِلَّا فِي وَفْتِ ائْتِظُنْتِي لِمَحَبَّتِكَ، وَكَمَا أَرَدْتُ أَنْ أَكُونَ كُنْتُ، فَشَكَرْتُكَ بِإِذْخَالِي فِي كَرَمِكَ، وَلِتَطْهِيرَ قَلْبِي مِنْ أَوْسَاخِ الْعَقْلَةِ عَنْكَ، خداوندا من توانایی نداشتم که از معصیت تو کنار روم مگر وقتی که مرا برای محبت خود بیدار نمودی، و من آن‌گونه شدم که تو خواستی، پس تو را شکر نمودم از اینکه مرا در کرمت وارد نمودی و قلب مرا از پلیدی‌های غفلت پاک ساختی،

ششم- اسباب حسن نظر خداوند:

۱. **پذیرش امر خدا:** إِلَهِي أَنْظُرْ إِلَيَّ نَظْرَ مَنْ نَادَيْتَهُ فَأَجَابَكَ، وَأَسْتَعْمَلْتَهُ بِمَعُونَتِكَ فَاطَاعَكَ، يَا قَرِيباً لَا يَبْعُدُ عَنِ الْمُعْتَرِّ بِهِ، وَيَا جَوَاداً لَا يَبْخُلُ عَمَّنْ رَجَا تَوَابَهُ، خدایا به من نگاهی کن مانند نگاهت به کسی که او را صدا زدی و تو را جواب داد، و او را در راه همکاری با خودت استخدام نمودی و او اطاعت نمود، ای آنکه نزدیک است و از کسی که بدو (به بخشش او) مغرور شده دوری نمی‌کند، و ای کریمی که نسبت به آنکه امید پاداش از او دارد بخل نمی‌ورزد،

۲. **عشق، راستگویی و درستی:** إِلَهِي هَبْ لِي قَلْباً يُدْنِيهِ مِنْكَ شَوْفُهُ وَلِسَاناً يُرْفَعُ إِلَيْكَ صِدْقُهُ، وَنَظْرًا يُقَرِّبُهُ مِنْكَ حَقُّهُ، خداوندا قلبی را به من عطا فرما که از شوقش به تو نزدیک می‌شود، و زبانی را که راستگویی‌اش به سوی تو صعود می‌نماید، و نگاهی را که با حق خود به تو نزدیک می‌شود،

هفتم- فایده پناه بردن به خدا:

۱. رانده نشدن: إلهي إِنْ مَنْ تَعَرَّفَ بِكَ غَيْرُ مَجْهُولٍ وَمَنْ لَأَدَّ بِكَ غَيْرُ مَخْذُولٍ، وَمَنْ أَقْبَلَتْ عَلَيْهِ غَيْرُ مَمْلُولٍ،

خداوندا آن کس که خود را با وابستگی به تو معرفی کند ناشناخته نیست، و آن کس که به تو پناه آورد بی یاور نمی ماند، و هر کس که تو بدو روی آوری ملال آور نشود،

۲. راه یابی و پناه یابی: إلهي إِنْ مَنْ انْتَهَجَ بِكَ لِمُسْتَنْيرٍ وَإِنْ مَنْ اغْتَصَمَ بِكَ لِمُسْتَجِيرٍ، وَقَدْ لُدْتُ بِكَ يَا إلهي فَلَا تُخَيِّبْ ظَنِّي مِنْ رَحْمَتِكَ، وَلَا تَحْجُبْنِي عَنْ رَأْفَتِكَ،

خداوندا هر که به وسیله تو راهش را مشخص نماید به روشنایی رسیده و هر که به تو توکل کند در امان باشد، و من به تو پناه آورده ام پس مرا از رحمت خویش نا امید نفرما، و محبت خود را از من نپوشان،

***

(۴)

جلسه چهارم

دو اشکال:

۱. اشکال اول: چرا خدا را به شاه تشبیه می کنیم؟ اولاً شاه یک انسان ناتوان و بی ارزش است و نباید ساحت قدس الهی را این گونه پائین آورد، و ثانیاً معمولاً سلاطین انسان های خبیث و بدی بوده اند که تشبیه خدا به آنها توهین به خداوند است.

جواب: تشبیه ذات اقدس الهی به مخلوقاتش اصلاً درست نیست، حتی به بهترین و پاکترین آنها مانند پیامبران و ائمه، ولی اولاً ما قدرت را به قدرت تشبیه می کنیم، و ثانیاً وجه شبه را در نظر می گیریم.

وقتی یک انسان می خواهد دعا کند باید خود را به عنوان موجودی ذلیل و خوار در برابر قدرت عظیم و بی انتهای الهی تصور کند، و چون انسان خدا را نمی بیند، و انسان معمولی قدرت خدا را اصلاً درک نمی کند و نمی تواند تصور درستی از ذلت خود و عظمت خدا داشته باشد، ما آن قدرت عظیم بی انتها را به تنها قدرتی که به ظاهر عظیم و بی انتهاست یعنی قدرت شاه تشبیه می کنیم تا به خودمان کمک کنیم برای تصور درست از ذلت خود و عظمت او.

وجه شبه در این دو قدرت این است که در هر دو حالت قدرت بالاتری وجود ندارد، البته درباره قدرت شاه، نداشتن قدرت بالاتر تنها یک ظاهر است که ما همان ظاهر را در این تشبیه در نظر می گیریم و الا شاه هم در قبضه قدرت الهی است.

با توجه به وجه شبهه، دیگر عملکرد نادرست سلاطین در طول تاریخ ربطی به موضوع نخواهد داشت، و تنها این اشکال می‌ماند که تشبیه خدا به آدم‌های بد درست نیست، هرچند وجه شبهه فرق کند، ولی این میان عقلاً معمول است و شاید بهترین مثال آن تشبیه حافظ شاعر بزرگ است که خدا را به معشوقه تشبیه می‌کند، و بی‌توجهی به دنیا برای لقای معشوق را به مست شدن در نتیجه شراب‌خواری.

۲. اشکال دوم: این‌گونه نیست که تمام مناجات شعبانیه مقدمه بوده، و دعا فقط یک جمله باشد، و اگر این‌گونه بگوئیم آنگاه بخش بزرگی از دعا را کم ارزش خواهیم دانست، در حالی که جمله به جمله این مناجات نورانی است.

جواب: مناجات را مانند باغ بسیار زیبایی می‌دانیم که راه رسیدن به آن هم پر از گل و درخت و آب روان است، لازم به توضیح است که همه این مناجات در واقع دعا و ارتباط با خداست، و اینکه ما می‌گوییم هدف اصلی جای دیگری است، به این معنی نیست که بقیه دعا اهمیتی ندارد، بقیه هم راهند و هم هدف، راهند برای رسیدن به نکته اصلی و خود نیز هدفند که وسیله تقرب انسان به خدا می‌شوند. اینکه بگوئیم جمله به جمله این مناجات نور است، کاملاً درست می‌باشد و با بسیاری از دعا‌های دیگر فرق دارد و لذا خود ائمه نیز به آن توجه خاص داشته‌اند، و عرفا نیز بیش از حد روی آن تکیه می‌کنند، شاید دلیلش تفاوت حالت‌های ائمه در حال دعا باشد، مثلاً امام حسین (علیه السلام) در ابتدای دعای عرفه با آرامش می‌خوانده، ولی بعد از مدتی حالت روحی فوق‌العاده‌ای پیدا کرده که راوی متوجه شده و آن را نقل کرده‌است.

در این مناجات هم ظاهراً امام (علیه السلام) یکی از حالت‌های فوق‌العاده‌ای پیدا کرده که این‌گونه با خداوند سخن گفته‌است.

***

(۵) جلسه پنجم

مرحله سوم- اصل دعا

اول- درخواست توفیق از خداوند:

۱. توفیق پیروی از او: إلهي أقمني في أهل ولايتك مقام من رجا الزيادة من محبتك، خداوند مرا در میان پیروان خود نگهدار مانند نگه‌داشتن کسی که آرزوی افزونی محبت از سوی تو را دارد،

۲. توفیق عشق به او: إِلَهِي وَالْهَمْنِي وَلَهَا بِذِكْرِكَ إِلَى ذِكْرِكَ وَهَمَّتِي فِي رُوحِ نَجَاحِ أَسْمَانِكَ وَمَحَلِّ قُدْسِكَ،

و با گفتن ذکر تو ای خدای من عشقی را نسبت به ذکر ت به من الهام نما، و همت من در خشنودی از موفقیت اسم‌های تو و جایگاه قدست می‌باشد،

۳. توفیق طاعت و رضایت: إِلَهِي بِكَ عَلَيَّكَ إِلَّا أَلْحَقْتَنِي بِمَحَلِّ أَهْلِ طَاعَتِكَ وَالْمَثْوَى الصَّالِحِ مِنْ مَرْضَاتِكَ، فَإِنِّي لَا أَقْدِرُ لِنَفْسِي دَفْعاً، وَلَا أَمْلِكُ لَهَا نَفْعاً،

خداوندا به تو تسل به تو پناه آورم تا وادارت کنم مرا به جایگاه اهل طاعتت و منزلگاه نیکوی رضایتت ملحق سازی، زیرا که من از دفاع از خویشنت ناتوانم، و هیچ نفعی را برای خود دارا نیستم،

۴. از دست ندادن توفیق: إِلَهِي أَنَا عَبْدُكَ الضَّعِيفُ الْمُذْنِبُ، وَمَمْلُوكُكَ الْمُنِيبُ، فَلَا تَجْعَلْنِي مِمَّنْ صَرَفْتَ عَنْهُ وَجْهَكَ، وَحَجَبَهُ سَهْوُهُ عَنْ عَفْوِكَ،

خداوندا من بنده ضعیف و گنهکار تو و برده پناه آورده به تو می‌باشم، پس مرا مانند کسی قرار نده که از آن روی گردانده‌ای و فراموشی او عفو تو را از او پوشانده‌است،

***

(۶)

جلسه ششم

دوم- درخواست دیدگاه قلبی به خدا:

۱. جدایی از غیر او: إِلَهِي هَبْ لِي كَمَالَ الْإِنْقِطَاعِ إِلَيْكَ،

خداوندا کامل‌ترین حالت جدایی از دیگران برای وصل به تو را به من عطا فرما،

۲. روشنایی در نگاه: وَأَيِّرْ أَبْصَارَ قُلُوبِنَا بِضِيَاءِ نَظَرِهَا إِلَيْكَ،

و دیدگان قلب ما را با روشنایی حاصل از نگاه به تو نورانی فرما،

۳. آثار بلند نگاه: حَتَّى تَخْرُقَ أَبْصَارُ الْقُلُوبِ حُجُبَ النُّورِ فَتَنْصِلَ إِلَى مَعْدِنِ الْعُظْمَةِ، وَتَصِيرَ أَرْوَاحُنَا مُعَلَّقَةً بِعِزِّ قُدْسِكَ،

تا اینکه دیدگان قلب‌ها از حجاب‌های نور نفوذ کنند و به جایگاه عظمت برسند، و ارواح ما وابسته به عزت قدس تو باشند،

۴. نگاه میان ندا و نجوی: إِلَهِي وَاجْعَلْنِي مِمَّنْ نَادَيْتَهُ فَأَجَابَكَ، وَلَا حَظَّتْهُ فَصَعِقَ لِجَلَالِكَ، فَنَاجَيْتَهُ سِرّاً وَعَمِلَ لَكَ جَهراً،

و مرا ای خدای من مانند کسی قرار ده که وی را صدا زده‌ای و او جواب داده‌است، و بدو نگاه کرده و او از جلال تو بیهوش گردیده، و مخفیانه با او سخن گفته‌ای و او به خاطر تو آشکارا بدان عمل نموده‌است،

سوم- درخواست رهایی از نومییدی:

۱. کرم الهی وحسن ظن بنده: إلهي لم أسلِّطْ على حُسنِ ظنِّي فَنُوطَ الإيَّاسِ، وَلَا انْقَطَعَ رَجائي مِنْ جَميلِ كَرَمِكَ،

خداوندا من ناامیدی را بر حسن ظن خود چیره ننمودم، و امیدم از کرم ارزشمند تو قطع نگردید،

۲. پاک شدن گناهان با توکل: إلهي إن كَانَتِ الخَطايا قَدْ أسَقَطْتَنِي لَدَيْكَ، فَاصْفَحْ عَنِّي بِحُسنِ تَوَكُّلي عَليَّكَ،

خداوندا گرچه گناهانم مرا نزد تو بی ارزش نموده ولی به خاطر حسن توکلم بر تو مرا ببخش،

۳. پاک شدن گناهان با یقین: إلهي إن حَطَّنتي الذُّنوبُ مِنْ مَكارِمِ لُطْفِكَ، فَقدَّ نَبَّهني اليقينُ إلى كَرَمِ عَظُوفِكَ،

خداوندا گرچه گناهانم مرا از ارزش‌های لطف تو دور ساخته ولی یقینم مرا به ارزش محبتت متوجه نموده‌است،

۴. پاک شدن غفلت با معرفت: إلهي إن أَنَامَتَنِي العَفْلَةُ عَنِ الاسْتِعْدادِ لِلقائِكَ، فَقدَّ نَبَّهني المَعْرِفَةُ بِكَرَمِ آلَائِكَ،

خداوندا گرچه غفلتم مرا از آماده شدن برای ملاقات با تو به خواب برده ولی معرفتم مرا به ارزش نعمت‌های تو آگاه کرده‌است،

۵. پاک شدن کیفر با پاداش: إلهي إن دَعاني إلى النَّارِ عَظيمِ عِقابِكَ، فَقدَّ دَعاني إلى الجَنَّةِ جَزيلِ نَوائِبِكَ،

خداوندا گرچه کیفر بزرگ تو مرا به سوی دوزخ فرستاده ولی پاداش پربرکت مرا به بهشت دعوت کرده‌است،

***

(۷)

جلسه هفتم

مرحله چهارم- توسل (واسطه‌گیری)

اول- توسل به پیامبر و اهل بیت (علیهم السلام) در چهار جهت:

۱. توسل: إلهي فَلكَ أسألُ وَإليكَ أبتَهلُ وَأرغبُ، وَأسألكَ أن تُصَلِّيَ عَلَي مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ،

لذا من از تو خواهش می‌کنم ای خدای من، و به درگاهت دعا نموده و علاقمند می‌باشم، و از تو می‌خواهم که بر محمد و آل محمد درود بفرستی،

۲. جهت‌های چهارگانه: وَأَنْ تَجْعَلَنِي:

• مِمَّنْ يُدِيمُ ذِكْرَكَ،

• وَلَا يَنْقُضُ عَهْدَكَ،

• وَلَا يَعْغُلُ عَنْ شُكْرِكَ،

• وَلَا يَسْتَحِفُّ بِأَمْرِكَ،

و مرا مانند کسی قرار دهی که:

• دایم به ذکر تو مشغول بوده،

• پیمان تو را نشکسته،

• از شکرگزاری به سوی تو غفلت ننموده،

• و به دستور تو بی توجهی نکرده است،

مِمَّنْ يُدِيمُ ذِكْرَكَ (دایم به ذکر تو مشغول بوده):

تأکید بر ذکر: ذکر تقریباً ۳۰۰ بار در قرآن تکرار شده است.

* أَفَلَا تَذَكَّرُونَ: [يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ] (یونس: ۳)

* أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ: [وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ] (الأنعام: ۸۰)

* فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ: [وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَتَذَكَّرُونَ] (الواقعة: ۶۲)

* لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ: [وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ] (الزمر: ۲۷)

* هَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ: [وَلَقَدْ يَسْرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ] (القمر: ۱۷، ۲۲، ۳۲، ۴۰)

ذکر خداوند، یا آنچه به خدا مربوط است:

* ذکر الله: [وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ ...] (۱۳۵)

* اسم الله: [قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى (الأعلى: ۱۴) وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى] (۱۵)

* نعمة الله: [وَأَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ ...] (۲۳۱)

* آلاء الله: [فَأذْكُرُوا ءَالَآءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ] (الأعراف: ۶۹)

* أيام الله: [وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ] (ابراهيم: ۵)

اوقات ذکر: همیشه باید ذاکر خدا باشیم:

* در همه حالتها: [الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ ...] (آل عمران: ۱۹۱)

* وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ

(الأعراف: ۲۰۵)

* شبانه روز: وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا (الفرقان: ۶۲)

* در حج: [لِيَسْتَهْدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ ...] (الحج: ۲۸)

* در جنگ: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (الأنفال: ۴۵)

ذکر کثیر نشانه ایمان است، هرچه ایمان کم شود نفاق جای آن را گرفته و ذکر خدا کمتر می شود:

* [لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا]

(الأحزاب: ۲۱)

* [إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا ...] (الشعراء: ٢٢٧)

* موسى (عليه السلام): [كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا (طه: ٣٣) وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا] (٣٤)
* زكريا (عليه السلام): [قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْرًا وَادْكُرُ رَبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ] (آل عمران: ٤١)
* [إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا] (النساء: ١٤٢)

ذکر نشانه عقل است:

* [كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ] (ص: ٢٩)
* [يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ] (البقرة: ٢٦٩)

أواب کسی است که بازگشت دائم به ذکر خدا دارد:

داوود (عليه السلام): [اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَادْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ] (ص: ١٧)
سليمان (عليه السلام): [وَوَهَبْنَا لِدَاوُودَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ] (ص: ٣٠)
أيوب (عليه السلام): [وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنُثْ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ] (ص: ٤٤)

دوم- توسل به نور خدا در سه جهت: الهی وَالْجَنِّي بِنُورِ عِرْكَ الْأَبْهَجِ،

- فَأَكُونَ لَكَ عَارِفًا،
  - وَعَنْ سِوَاكَ مُنْحَرَفًا،
  - وَمِنْكَ خَائِفًا مُرَاقِبًا، يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ،
- پس مرا ای خدای من به زیباترین نور عزتت و ابسته فرما،
- تا به تو عارف،
  - و از غیر تو منحرف باشم،
  - و از تو بترسم و مراقب باشم، ای دارنده جلال و ارزش،

سوم- پایان: وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ رَسُولِهِ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ وَسَلَّم تَسْلِيمًا كَثِيرًا.
خداوند بر رسول خود محمد و اهل بیت پاکش درود فرستاده و بدانها سلام فراوان نموده است.

تهیه کننده: محمدرضا مهری